

росією і росіянами також все цілком передбачувано. Наприклад, якщо у 2021 р. лише 55% опитаних вважали, що українці та росіяни не є одним народом, то вже у березні 2022 р. таких було 77%, а у квітні – 91% [3].

З огляду на результати дослідження можна дійти висновку, що внаслідок війни та інших внутрішніх і зовнішніх чинників українське суспільство пройшло важливий етап в еволюції своєї ідентичності. Зовнішні межі української ідентичності стали чіткішими, що виявляється у зростанні європейської ідентифікації та послабленні ідентифікації себе з «радянськими людьми». За результатами дослідження можна стверджувати, що українці поступово знаходять своє місце у світі та формують власну ідентичність.

Однак питання виходу з кризового стану воєнних часів залишається відкритим і потребує додаткових зусиль із боку українського суспільства та його лідерів.

Список використаних джерел

1. Усенко С. Г., Бойко А. О., Федченко К. А. Як впливає війна на психічний стан людини? *Discussion and development of modern scientific research : the 4th International scientific and practical conference* (Helsinki, October 18-21, 2022). Helsinki, Finland. International Science Group. 2022. P. 281–283.

2. П'янківська Л. Вплив наслідків війни на психічне здоров'я людини: огляд зарубіжних досліджень. *Collection of scientific papers «scientia»*. April 1, 2022. P. 79–81.

3. Судин Д. Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності. *Український Тиждень*. URL : <https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identychnist-pam-iat-ta-tsinnosti/>.

Наталія КОМИХ

доцент кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат соціологічних наук, доцент

ВІЗУАЛЬНИЙ ТЕКСТ ВІЙНИ: ОБРАЗ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА «УКРАЇНСЬКА МАДОННА»

Візуалізація простору навколишнього середовища існування сучасного індивіда вже є встановленим фактом. Візуальність стала невід'ємною складовою інформаційного простору та разом із іншими факторами надає соціальній реальності означень гібридності. Завдяки стрімкому розвитку соціальних мереж, що відтворюють здебільшого візуальний контент, мінімізуючи текстову інформацію, все активніше формується так зване «кліпове мислення».

Сучасне розуміння візуального як тексту, як візуального простору та специфіки візуальних даних набуло першопочаткових трактувань у межах інтепретативних соціально-філософських концепцій. Зокрема тих, що акцентували увагу на світі повсякденності, суб'єктивних сенсах соціальних явищ, множинності форм повсякденного соціальної взаємодії, стверджували необхідність перебування дослідника «всередині», а не «поза» досліджуваних явищ соціального життя, і підкреслювали унікальну соціологічну функцію зору і візуальної компетентності індивідів (В. Дільтей, Г. Зіммель, Ч. Пірс, Дж. Г. Мід, А. Шютц, І. Гофман).

П. Штомпка визначає, що пришвидшення збільшення візуальних образів у сучасній культурі обумовлено послідовними процесами: цивілізаційним та технічним розвитком, урбанізацією, комерціалізацією та появою суспільства споживання. Дослідник навіть говорить про формування нового типу культури – візуальної, що змінила вербальну [1, с. 80]. Головним маркером візуальної культури є те, що багаторівнева комунікація в суспільстві відбувається на основі образів. Саме у формі візуальних образів закріплюється, маркується в суспільній свідомості певні соціальні події, соціальні практики, соціальні актори.

Отже, проблема не в тому, що візуальність організує соціальний простір, а у збільшенні та посиленні впливу на свідомість індивіда образів та фіксації їх для подальшого маркування в ході соціальної комунікації. Так, нами було розглянуто візуальні образи громадянського суспільства, представлені в соціальних мережах та виокремлено декілька модусів, серед яких найбільш цікавим видався, на наш погляд, образ, що умовно отримав назву «Українська Мадонна».

Важливо зазначити, що контекст зчитування образу громадянського суспільства – це російсько-українська війна. Війна, де основними інструментами боротьби є не тільки зброя, а і дезінформація, політична пропаганда, економічний тиск, терор. Візуалізація є суттєвим механізмом та інструментом війни. Візуальність надає подіям війни демонстративність, реальність, емоційні переживання та формує сприйняття реальності тут і зараз.

Теоретико-методологічним підґрунтям нашого наукового пошуку є ідеї У. Еко. Вчений наполягав на тому, що візуальні символи не мають нічого подібного з мовними знаками і є самостійними одиницями дослідження. Згідно з У. Еко, зображення на фотографії є нічим іншим, як чимось схожим на реальність. Розпізнавання реальності відбувається тільки тому, що маємо закодований набір очікувань, що відповідає їй. Існує певний код, за яким дізнаємося про значення на зображенні. Для того, щоб зчитати знак, треба, аби він: був видимим (оптичним), онтологічно відбувся, умовним, відповідав коду часу (періоду, епосі). У. Еко трактує знак як повністю довільний, конвенційний та невмотивований. Його образ реконструюється з ментальної репрезентації і з огляду на специфіку сприйняття, здійснюваного самим суб'єктом. Відповідно до У. Еко, іконічний знак визначається за властивістю

ізоморфічної подоби свого об'єкта: він створює модель відносин між графічними феноменами (лінія, тінь, пляма), що гомологічна моделі перцептивних відносин, що вибудовуються при спостереженні чи відтворенні у пам'яті образу об'єкта. Іконічний знак, підкреслює вчений, відтворює не властивості предмета, що відображається, а умови його сприйняття. Ми розпізнаємо зображення, щоразу користуючись у своїй уяві кодом впізнавання, що відокремлює основні характеристики (істотні властивості) об'єкта, найважливіші його розпізнавальні ознаки (ідентифікації), запам'ятовування і трансляції у комунікативних зв'язках. У. Еко наполягає на важливості контекстуальності створення зображення, особливо для глядача. Код контекстуальності є достатньо значущим критерієм для аналізу візуальних зображень у мережі Інтернет, за задумом нашого дослідження [1, с. 81].

Образ, репрезентований у візуальному тексті війни «Українська Мадонна», – це громадянське суспільство, цивільні, які згуртувалися для допомоги фронту. Це тил, представлений волонтерами, які купують, ремонтують автівки, дрони, та інші речі, необхідні на передовій. Серед волонтерів – переважно жінки, жінки-дружини, матері військових, члени їхніх родин і просто пересічні українці. Узагальненим символом образу, що уособлює материнство, людяність, турботу та життя, на нашу думку, є фото із зображенням матері, яка годує дитину в київському метро. А художниця М. Соломенникова намалювала це фото і надала йому ще й сакрального значення. Картина отримала назву «Українська Мадонна» [2]. Картина набула популярності в публічному просторі, адже коди її візуального змісту відсилають глядача до релігійних цінностей, святості материнства, роздумів про майбутнє продовження життя, захист та безпеку.

Загальне враження від візуалізації цивільних – це трагедія людського життя, страх, горе і рух. Водночас це рішучість, згуртованість та впевненість у необхідності діяти заради перемоги і не чекати, що хтось допоможе. Одразу зчитуємо і коди руху, репрезентовані у візуальному змісті. Світ ніби зрушив із місця і люди, налякані, побігли від бомбардувань, знищення, смерті. Сюжет фотознімків розкривається через демонстрацію як особистої трагедії, так і колективної травми. Фото постраждалих після бомбардування людей презентують жах трагедії – мирне життя обірвалось в одну мить. На таких фото присутні поранені дорослі, діти – часто з тваринами, бо їх не можна лишати. Сильними змістовно є фото з укриттів, зокрема, метро Харкова, Києва. Люди на фото розташовувались один біля одного просто на підлозі. Постать, розгублений погляд, розірваний подекуди одяг свідчать про втому та небезпеку там, зверху. Масштаб, глибину трагедії та звірство, зло, геноцид закарбовані на фото з місць бомбардувань. Одне з численних фото – зображення вагітної дівчини, яку дістали з-під завалів пологового будинку, – бачив весь світ. Інший візуальний сюжет також має денотацію активності, руху – це фото волонтерів. Вражають цінності, що репрезентують сюжети

зображень на фото. Люди гуртуються, допомагають один одному, виявляють співчуття, турботу та гуманність. Це зображення з місць бомбардувань, локацій у місті, лікарень, шкіл, магазинів, де люди допомагають розбирати завали, роздають їжу, працюють, навчаються, граються. Візуальний текст зафіксував образ жахливої трагедії війни для цивільних людей. На фотознімках переважають жіночі, дитячі, рідше чоловічі образи.

Отже, візуальність соціального простору набуває суттєвих переваг над об'єктивною реальністю. Саме через візуалізацію і здійснюється соціальна інтеракція. У таких базових умовах існування соціальності відбувається російсько-українська війна.

Список використаних джерел

1. Еко У. Роль читача: дослідження меміотики текстів. Львів : Літопис, 2004. 384 с.
2. Мадонна з київського метро. Історія фото жінки з немовлям. *BBC NEWS Україна*. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61166773>.
3. Sztompka P. Socjologia wizualna: fotografia jako metoda badawcza. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2012, p. 34.

Вікторія КРИСЬКО

курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

к. психол. н., доц. **Інна ШИНКАРЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Психологічні особливості особи є одним із найважливіших аспектів, що визначають її поведінку, реакції на події та ставлення до оточуючого світу. Пізнання психології людини – це процес складний та довготривалий, проте знання психологічних особливостей може бути корисним для формування позитивної взаємодії між людьми та забезпечення їхнього успішного життя.

Психологія особистості вивчає умови розвитку особистості, періодизацію зростання індивіда, особистості та індивідуальності, властивості особистості та їхню роль у розвитку, піднесення особистості у соціо- та персоногенезі, структуру особистості і різні методичні підходи до її вивчення, теорії та багато інших проблем. Представники соціогенетичного напрямку мають на меті вивчення процесів соціалізації людини, засвоєння